

Primerjava značilnosti obdobjih prehoda v odraslost in zgodnje odraslosti s pomočjo vprašalnika o dimenzijah na prehodu v odraslost (IDEA)

Maja Jotić¹ in Petra Mikolič²

dodiplomski študentki Oddelka za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Povzetek

V raziskavi sva primerjali značilnosti posameznikov v obdobjih prehoda v odraslost in zgodnje odraslosti. Uporabili sva vprašalnik IDEA, s pomočjo katerega sva omenjeni razvojni obdobji primerjali po šestih dimenzijah (nestabilnost, identitetno raziskovanje, zaznavanje veliko možnosti, samoosredotočenost, osredotočenost na druge in obdobje »nekje vmes«). Posameznike na prehodu v odraslost sva primerjali tudi po spolu. Rezultati kažejo, da so dimenzije nestabilnost, identitetno raziskovanje, zaznavanje veliko možnosti, samoosredotočenost in obdobje »nekje vmes« višje izražene pri mladih na prehodu v odraslost kot pri mladih odraslih, pri čemer razlika v samoosredotočenosti ni bila statistično značilna. Kot sva predpostavili, je dimenzija osredotočenost na druge s starostjo naraščala. Prav tako so opazne tudi razlike med spoloma (višja izraženost dimenzij identitetno raziskovanje, osredotočenost na druge in obdobje »nekje vmes« pri ženskah), vendar se lahko te delno pojavljajo zaradi spolno neuravnoveženega vzorca.

Gljučne besede: IDEA, prehod v odraslost, zgodnja odraslost, Arnett

Comparison of characteristics of emerging adulthood and early adulthood using the Inventory of the dimensions of emerging adulthood (IDEA)

Abstract

This research compares characteristics of emerging adulthood with characteristics of early adulthood. We compared the two stages of psychological development by six dimensions (instability, identity exploration, experimentation/possibilities, self-focus, other-focus and feeling in-between) using the IDEA. Additionally, we compared the individuals in emerging adulthood by gender. Participants in emerging adulthood show higher levels of instability, identity exploration, experimentation/possibilities, self-focus and feeling in-between compared to young adults, however, the difference in self-focus is not statistically significant. As expected, dimension of other-focus increases by age. Finally, the results show gender differences (women scored higher levels of identity exploration, other-focus and feeling in-between), although the differences may partly be the outcome of uneven gender distribution.

Keywords: IDEA, emerging adulthood, early adulthood, Arnett

¹j4.maja@gmail.com, ²mikolicpetra@gmail.com

mentorica: red. prof. dr. Maja Zupančič, Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Uvod

Arnett (2000) predlaga prehod v odraslost kot nov koncept razvoja v obdobju od poznih najstniških skozi dvajseta leta — natančneje med 18. in 25. letom starosti. Spremembe v drugi polovici 20. stoletja so povzročile drugačno naravo razvoja mladih v industrializiranih družbah. Poroka in starševstvo sta se zamaknila v poznejša leta, zato za omenjeno obdobje ni več normativno vstopanje v dolgotrajne odrasle vloge, ampak so za posameznike v tem obdobju bolj značilne pogoste spremembe in raziskovanje (Arnett, 1998). Arnett (2000) na podlagi opisanega predlaga novo razvojno obdobje med 18. in 25. letom starosti, ki ga poimenuje prehod v odraslost; ta ni ne mladostništvo, ne zgodnja odraslost, ampak se teoretično in empirično razlikuje od obeh. Za prehod v odraslost namreč ni več značilna mladostniška odvisnost, prav tako posameznik v tem obdobju še ne prevzema odgovornosti, ki so v odraslosti normativne. Za posameznike na prehodu v odraslost je poleg tega značilno tudi raziskovanje različnih življenjskih možnosti v ljubezni, delu in svetovnih nazorih. V tem obdobju je za posameznika mogočih veliko različnih usmeritev, njegova prihodnost pa še ni jasno določena.

V obdobju prehoda v odraslost je posameznikov demografski položaj zelo težko napovedati; zanj je značilno veliko eksperimentiranja in raziskovanja, ki se odraža tudi v demografski raznolikosti — mladi na prehodu v odraslost se med seboj tako med drugim razlikujejo na primer po stanovanjskem položaju (Arnett, 2000). V raziskavi, opravljeni na vzorcu študentov univerze v Ljubljani so M. Zupančič, M. Puklek Levpušček in M. Horvat (2009, v Zupančič, 2011) ugotovile, da 81 % študentov živi s starši v skupnem gospodinjstvu, ne glede na začasno prebivališče v času študija. Od slovenskih študentov, ki v času študija ne živijo s starši, je 6 % takih, ki živijo sami, 49,3 % si deli stanovanje z drugimi, 23,9 % jih živi v študentskem domu, 16,4 % pa s partnerjem oz. partnerko. Za obdobje prehoda v odraslost v ZDA pa so značilne tudi temeljite spremembe v zaposlitvenem položaju in menjavanje smeri študija (Arnett, 2000).

Arnett (2004a, 2004b, v Reifman, Arnett in Colwell, 2007) je na podlagi kvalitativnih podatkov, pridobljenih s pomočjo strukturiranih intervjujev, oblikoval pet dimenzij prehoda v odraslost: raziskovanje identitete, nestabilnost, samoosredotočenost, »nekje vmes« in veliko možnosti. Poleg tega tudi navaja, da se posamezniki na prehodu v odraslost ne zaznavajo kot mladostniki, prav tako se veliko od njih ne zaznava niti kot povsem odrasle; menijo, da se nahajajo nekje vmes (Arnett, 2000). Tudi v slovenskem vzorcu je 86 % študentov poročalo, da je njihov razvojni položaj nekje vmes (Puklek Levpušček in Zupančič, 2010). Razlog je lahko v tem, da mladi težko zaznavajo, da so dosegli odraslost, dokler ne zaključijo šolanja, si uredijo prebivališča, se ustalijo v karieri in poročijo oziroma oblikujejo trajno partnersko razmerje (Arnett, 2000).

Oblikovanje identitete se sicer začne v mladostništvu, vendar identitetno raziskovanje na prehodu v odraslost poteka predvsem na področjih ljubezni, dela in svetovnih

nazorov (Arnett, 2000). Raziskovanje na področju ljubezni postane intimnejše kot v mladostništvu, na področju dela pa bolj osredotočeno in resno. Posamezniki na prehodu v odraslost preizkušajo različne možnosti v izobraževanju, njihovi cilji na področjih ljubezni in dela pa niso omejeni na neposredno pripravo na odrasle vloge. Mladi na prehodu v odraslost doživljajo različne ljubezenske in seksualne izkušnje ter preizkušajo nenavadna dela in izobrazbene možnosti. Posamezniki lahko tudi samostojno potujejo v različne kraje sveta, kar prav tako predstavlja del njihovega identitetnega raziskovanja in pridobivanja osebnih izkušenj pred sprejemanjem trajnih odločitev v odraslosti. Izobrazba po drugi strani prispeva k spoznavanju različnih svetovnih nazorov, zato lahko študenti začnejo dvomiti v svoje pretekle svetovne nazore; ob koncu študija se pogosto odločijo za drugačne svetovne nazore od tistih, ki so jih imeli ob začetku študija, ter ostajajo odprti za nadaljnje spremembe.

Obdobje prehoda v odraslost vključuje tudi zaznavanje veliko možnosti, kar pomeni, da je ta čas življenja zaznamovan z optimizmom, saj posameznik meni, da ima na voljo veliko možnih partnerjev, zaposlitev in drugih priložnosti. Prav tako je prehod v odraslost obdobje samoosredotočenosti, saj mladi na prehodu postajajo vse bolj neodvisni in odgovorni zase, hkrati pa ohranjajo več osebne svobode. Navedene štiri dimenzije se nanašajo na razmeroma pozitivne vidike prehoda v odraslost, medtem ko ima dimenzija nestabilnosti bolj negativno konotacijo. Nekateri posamezniki se s tem obdobjem namreč težje spoprijemajo, ker jim — dejansko ali subjektivno — primanjkuje samozavesti ali sredstev za uspeh (Reifman idr., 2007).

Prehoda v odraslost ne moremo enačiti z zgodnjo odraslostjo; zgodnja odraslost pomeni, da je odraslost že dosežena, mnogo mladih v obdobju prehoda v odraslost pa sebe še ne zaznava kot odraslih, temveč meni, da so nekje na poti v to obdobje življenja (Arnett, 2000). Z izrazom prehod v odraslost tako zajamemo prav to dinamičnost in spremembe. Če bi opredelili starost med 18 in 25 let kot obdobje zgodnje odraslosti, se pojavi vprašanje, kako poimenovati obdobje v tridesetih letih. Izraz zgodnja odraslost je zato bolj primeren za posameznike v tridesetih letih, ki so sicer še vedno mladi, a hkrati že tudi odrasli. Večina mladih med 18. in 25. letom namreč meni, da odraslosti še niso popolnoma dosegli, medtem ko se tridesetletniki že opredeljujejo kot odrasli. Večina mladih med 18. in 25. letom starosti je prav tako še v procesu izobraževanja, neporočenih, brez otrok ipd., medtem ko je večina tridesetletnikov že poročenih, imajo otroke in stabilno poklicno pot. Prav zaradi navedenih razlogov morata biti prehod v odraslost in zgodnja odraslost ločeni razvojni obdobji.

Vsekakor je starost zgolj grob pokazatelj meje iz prehoda v odraslost v zgodnjo odraslost. Večina ljudi preide v zgodnjo odraslost v poznih dvajsetih letih ter jo v vseh pogledih dosežejo pri starosti tridesetih let (Arnett, 2000). Za mlade odrasle so namreč značilne razvojne naloge, ki vključujejo prehod iz individualnega v skupno gospodinjstvo, partnersko/zakonsko življenje in starševstvo. Vse omenjeno zahteva precej prilagajanja, z rojstvom otroka

pa se povečajo tudi družinske odgovornosti (Rice, 1998; Schumm in Bugaighis, 1986; Cecić Erpič, 1998, v Zupančič, Kavčič in Fekonja, 2009).

Prehod v odraslost je obdobje, ki je odvisno od kulture in ni univerzalno ter nespremenljivo. Novo razvojno obdobje obstaja le v kulturah, ki odlagajo prevzemanje odraslih vlog in odgovornosti v drugo polovico dvajsetih let. Najdemo ga predvsem v visoko industrijskih in postindustrijskih državah, saj te zahtevajo visoko stopnjo izobrazbe in usposabljanja za opravljanje bolj prestižnih in donosnih poklicev. Poroka in starševstvo sta navadno odložena dokler šolanje ni zaključeno, kar mladim omogoča raziskovanje v partnerskih razmerjih in poklicih še pred poroko in prevzemanjem finančne odgovornosti. V državah, ki se ekonomsko razvijajo, se pojavljajo razlike med mesti in podeželjem. Mladi, ki živijo v mestih na Kitajskem ali v Indiji, bolj verjetno izkusijo obdobje prehoda v odraslost, kot njihovi vrstniki, ki živijo na podeželju, saj se tam izobražujejo krajši čas, se hitreje poročijo in imajo manj poklicnih možnosti – predvsem so te vezane na kmetijska dela (Arnett, 2000).

S širjenjem globalizacije se odpira tudi možnost širjenja obdobja prehoda v odraslost na države v razvoju. Ker nekatere družbe postajajo bogatejše, je bolj verjetno, da bodo mladim ljudem nudile možnost podaljšanja prehoda v odraslost, saj nimajo nujne potrebe po delovni sili mladih. Predvideva se, da bo ob koncu 21. stoletja prehod v odraslost normativno razvojno obdobje za mlade po vsem svetu, čeprav je verjetno, da se bo razlikovalo v dolžini in vsebini znotraj držav in med njimi (Arnett, 2000a, v Arnett, 2000). Kljub gospodarskemu razvoju je za nekatere družbe značilna izrazita revščina; v letu 2013 je 800 milijonov ljudi živelo pod pragom revščine, predvsem v državah južne Azije ter v podsaharski Afriki (United Nations, 2016), zato je v teh družbah širjenje obdobja prehoda v odraslost vprašljivo.

Reifman in sodelavci (2007) so razvili Vprašalnik o dimenzijah na prehodu v odraslost (IDEA, Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood) za merjenje individualnih razlik v samoopredeljevanju pri navedenih dimenzijah prehoda v odraslost. Dodatno so razvili še šesto dimenzijo – osredotočenost na druge, ki predstavlja kontrast osredotočenosti nase. Ugotovili so, da osredotočenost na druge s starostjo narašča in je višja pri mladih odraslih kot pri mladih na prehodu v odraslost.

Različni avtorji (npr. Hill, Lalji, van Rossum, van der Geest in Blokland, 2015; Sirsch, Dreher, Mayr in Willinger, 2009) so s pomočjo pripomočka IDEA ugotavljali značilnosti mladih na prehodu v odraslost. U. Sirsch in sodelavci (2009) so na vzorcu avstrijskih posameznikov na prehodu v odraslost ugotovili visoko izraženost naslednjih petih dimenzij: nestabilnost, identitetno raziskovanje, veliko možnosti, samoosredotočenost in »nekje vmes«. Rezultati so pokazali obstoj prehoda v odraslost kot specifičnega razvojnega obdobja med mladostništvom in odraslostjo. Tudi rezultati na nizozemskem vzorcu so pokazali visoko izraženost omenjenih dimenzij pri posameznikih od 18. do 21. leta starosti (Hill idr., 2015). V raziskavah so nekatere avtorje zanimale tudi razlike med spoloma mladih na

prehodu v odraslost. V raziskavi, ki so jo opravili Reifman in sodelavci (2007) so ženske na prehodu v odraslost pokazale več samoosredotočenosti kot moški, v raziskavi U. Sirsch in sodelavcev (2009) pa so imele poleg samoosredotočenosti ženske višje izraženo tudi identitetno raziskovanje in nestabilnost, zaznale so več možnosti v svojem življenju in se pogosteje opredelile, da so »nekje vmes« med mladostništvom in odraslostjo. Avtorji so razlike med spoloma v Avstriji razložili z različnimi pričakovanji, ki jih ima avstrijska družba do žensk oziroma moških. Ženske so v isti raziskavi izražale tudi večjo pomembnost sledenju vedenja, skladnega z normami. Razlike v osamosvajanju bi lahko povezali s teorijo socialnih vlog (Eagly; 1987; Eagly in Johannsen-Schmidt, 2001, v Zupančič, Komidar in Puklek Levpsček, 2014), ki žensko socialno vlogo opredeljuje kot bolj skrbno in vzgojno, moški pa bi se naj vedli bolj neodvisno od drugih. Prav tako so izsledki raziskave M. Zupančič in T. Kavčič (2014) pokazali, da se ženske počutijo bolj povezane s svojo materjo, poročajo o bolj soodvisnem in intimnem odnosu z njo, moški pa poročajo o večji neodvisnosti od matere. Hčerke z leti prav tako ostajajo v bližjem odnosu s starši (še posebej z materjo), saj je odnos med staršem in hčerko povezan z več intimnosti, recipročnosti in čustvene opore kot odnos med staršem in sinom (Geazine idr., 2000; Sneed idr., 2006; Youniss in Smollar, 1985; Zupančič idr. 2012, v Zupančič in Kavčič, 2014).

V prispevku sva želeli primerjati značilnosti posameznikov v obdobjih prehoda v odraslost in zgodnje odraslosti na slovenskem vzorcu. Zanimalo naju je, ali se značilnosti prehoda v odraslost (nestabilnost, identitetno raziskovanje, veliko možnosti, samoosredotočenost, osredotočenost na druge in »nekje vmes«) pojavljajo tudi v zgodnji odraslosti. Predvidevali sva, da bodo navedene dimenzije, z izjemo osredotočenosti na druge, pomembno višje izražene pri posameznikih na prehodu v odraslost v primerjavi s posamezniki v zgodnji odraslosti, saj so te dimenzije specifične za prehod v odraslost (Arnett, 2004a, 2004b, v Reifman idr., 2007). Nasprotno predpostavljamo, da bo izraženost osredotočenosti na druge višja pri udeležencih v zgodnji odraslosti, saj so Reifman in sodelavci (2007) ugotovili, da ta značilnost s starostjo narašča. Poleg tega naju zanimajo tudi razlike med spoloma mladih na prehodu v odraslost na vseh šestih dimenzijah, ki jih meri IDEA. Zaradi različnih rezultatov predhodnih raziskav (Reifman idr., 2007; Sirsch idr., 2009) vnaprej ne moreva predpostavljati, ali se bodo na slovenskem vzorcu pokazale razlike ali ne.

Metoda

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 586 udeležencev (od tega 103 moški). Udeležence sva razdelili v dve starostni skupini, od 18 do 25 ($n = 298$, $M = 21,90$ let, $SD = 1,95$) in od 26 do 45 let ($n = 288$, $M = 33,40$ let, $SD = 6,68$). V mlajši starostni skupini je bilo 60 moških, v starejši pa 43. Celoten vzorec sestavlja 15 dijakov, 239 študentov, 213 zaposlenih, 96 brezposelnih ter 23 posameznikov, ki se ne uvrščajo v no-

beno od naštetih kategorij.

Posamezniki s statusom študenta so predvsem študenti psihologije, medicine, biokemije, zdravstvene nege, kinziologije, pedagogike in andragogike, matematike, živilstva in prehrane ter telekomunikacij. Glede na najvišje doseženo izobrazbo je 15 udeležencev zaključilo osnovno šolo, 55 srednjo poklicno, 70 srednjo strokovno, 192 gimnazijo, 25 višješolski program, 98 visokošolski strokovni/univerzitetni program, 110 univerzitetni predbolonjski program/magisterij po bolonjskem programu in 19 znanstveni magisterij/doktorat; 2 udeleženca nimata dokončane osnovne šole.

Pripomočki in postopek

Udeleženci so izpolnjevali elektronsko obliko Vprašalnika o pogledu na življenje (IDEA; Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood; Reifman idr., 2007) v slovenskem jeziku. Vprašalnik vsebuje 31 postavk, ki sestavljajo šest podlestv: identitetno raziskovanje (7 postavk, npr. čas iskanja smisla življenja), veliko možnosti (5 postavk, npr. čas mnogih možnosti), nestabilnost (7 postavk, npr. čas zmedenosti), osredotočenost na druge (3 postavke, npr. čas uestalitive), samoosredotočenost (6 postavk, npr. čas osebne svobode) in »nekje vmes« (3 postavke, npr. čas postopnega odrasčanja). Udeleženci so se za vsako od postavk morali opredeliti, v kolikšni meri opisuje petletno obdobje njihovega življenja, pri čemer je sedanjí čas v sredini tega obdobja. Vsako postavko so ocenjevali na štiristopenjski ocenjevalni lestvici (1 — nikakor se ne strinjam, 2 — delno se ne strinjam, 3 — delno se strinjam in 4 — popolnoma se strinjam).

Udeležence sva pridobivali s pomočjo različnih spletnih platform. Vprašalnik sva postavili na spletni portal 1ka in ga delili po družbenem omrežju Facebook med svoje prijatelje, v različne skupine študentov psihologije ter v skupino posameznikov, ki iščejo/nudijo zaposlitev, saj sva sklepali, da po starosti ustrezajo (starejši) ciljni skupini. Vprašalnik sva delili tudi po elektronski pošti študentom medicine, Fakultete za šport, članom Društva študentov psihologije Slovenije in drugim posameznikom.

Izpolnjene vprašalnike sva analizirali; rezultate pri podlestvah sva sešteli in jih delili s številom postavk, ki jih posamezna podlestvica zajema. Za vsako podlestvico sva nato preverili normalnost porazdelitve s testoma Kolmogorov-Smirnov in Shapiro-Wilk. Porazdelitve so odstopale od normalnosti, zato sva za testiranje hipotez uporabili test za neodvisne vzorce z zankanjem (Bootstrap).

Rezultati in razprava

V prispevku sva s pomočjo pripomočka IDEA primerjali značilnosti posameznikov v obdobjih prehoda v odraslost in zgodnje odraslosti. Predpostavili sva, da bo pet dimenzij prehoda v odraslost — identitetno raziskovanje, nestabilnost, samoosredotočenost, »nekje vmes« in veliko možnosti — pomembno višje izraženih pri udeležencih na prehodu v odraslost kot pri udeležencih v zgodnji od-

raslosti. Rezultati potrjujejo predpostavko pri dimenzijah identitetnega raziskovanja ($MD = 0,536, p = 0,001$), nestabilnosti ($MD = 0,166, p = 0,001$), obdobja »nekje vmes« ($MD = 0,998, p = 0,001$) in veliko možnosti ($MD = 0,447, p = 0,001$).

Tabela 1. Aritmetične sredine s standardnimi odkloni pri šestih dimenzijah vprašalnika IDEA pri mladih na prehodu v odraslost in mladih odraslih

Dimenzija	18–25 let		26–45 let	
	M	SD	M	SD
Identitetno raziskovanje	3,44	0,49	2,90	0,72
Veliko možnosti	3,34	0,50	2,90	0,61
Nestabilnost	3,14	0,49	2,97	0,58
Osredotočenost na druge	2,69	0,67	3,09	0,67
Samoosredotočenost	2,93	0,44	2,89	0,44
»Nekje vmes«	3,32	0,67	2,32	0,92

Pri dimenziji samoosredotočenosti so mladi na prehodu v odraslost sicer dosegli višji rezultat kot mladi odrasli, vendar razlika ni statistično značilna ($MD = 0,038, p = 0,282$). Rezultati so skladni z ugotovitvami v Avstriji in na Nizozemskem (Hill, idr., 2015; Sirsch idr., 2009), ki so pokazale visoko izraženost navedenih dimenzij v obdobju prehoda v odraslost. Višja izraženost dimenzij pri mladih na prehodu se sklada z razlago, da je to obdobje, ko se mnogo mladih še ne zaznava kot odrasle, menijo pa, da se nahajajo na poti v odraslost (Arnett, 2000). Zgodnja odraslost se od prehoda v odraslost razlikuje prav v tem, da so mladi odrasli že dosegli odraslost in prevzeli vsaj nekatere razvojne naloge, ki zahtevajo večjo odgovornost in samostojnost (partnersko/zakonsko življenje, rojstvo otroka ...). Mladi na prehodu svojo identiteto še raziskujejo v večji meri kot mladi odrasli, saj preizkušajo različne možnosti na področju ljubezni in partnerstva, izobrazbe in zaposlitve ter svetovnih nazorov, medtem ko je večina mladih odraslih poročenih, imajo otroke in stabilno poklicno pot. Poleg tega so zaradi veliko možnosti in iskanja lastne identitete mladi na prehodu bolj nestabilni kot mladi odrasli (Reifman idr., 2007). Rezultati so skladni z razlago, da sta prehod v odraslost in zgodnja odraslost ločeni razvojni obdobji (Arnett, 2000).

Kljub temu, da so mladi na prehodu v odraslost dosegali višje rezultate na dimenziji samoosredotočenosti, pa razlika ni statistično značilna. Do takšnih rezultatov bi lahko prišlo zaradi dvoumnega razumevanja postavk kot je »čas samozadostnosti« ali pa vsebine postavk, ki omenjajo tudi neodvisnost in osebno svobodo, ne le osredotočenost nase. Razlog je lahko tudi v neustreznosti šest-faktorske strukture vprašalnika za slovenski vzorec. Glede na to, da je obdobje prehoda v odraslost kulturno specifično (Arnett, 2000) in ker nisva našli nobene slovenske raziskave, ki bi to strukturo potrjevala, meniva, da bi bilo strukturo v prihodnje potrebno preveriti na istem ali neodvisnem vzorcu.

Najino drugo predpostavko, ki je predvidevala, da je izraženost dimenzije osredotočenosti na druge višja pri udeležencih v obdobju zgodnje odraslosti kot pri tistih na prehodu v odraslost sva potrdili. Mladi odrasli so dosegli statistično značilno višje rezultate ($MD = -0,400, p = 0,001$) kot posamezniki v obdobju prehoda v odraslost. Rezultati se skladajo s predhodnimi raziskavami. Reifman in sodelavci (2007) so namreč ugotovili, da dimenzija s starostjo narašča. Razlog je morda v tem, da so za obdobje zgodnje odraslosti značilne razvojne naloge prilagajanja na partnersko/zakonsko življenje in starševstvo. To zahteva prehod iz individualnega v skupno gospodinjstvo, povečajo pa se tudi posameznikove družinske odgovornosti (Rice, 1998; Schumm in Bugaighis, 1986; Ceci Erpič, 1998, v Zupančič idr., 2009). Sklepava, da se s povečanjem odgovornosti za druge in z življenjem v skupnem gospodinjstvu poveča tudi posameznikova osredotočenost na druge. Posledično je pri mladih na prehodu v odraslost ta dimenzija manj izražena, saj je večina neporočenih, brez otrok in v procesu izobraževanja (Arnett, 2000).

Poleg tega so naju zanimale morebitne razlike med spoloma mladih na prehodu v odraslost. Pri dimenzijah veliko možnosti ($MD = 0,002, p = 0,986$), nestabilnosti ($MD = -0,110, p = 0,129$) in samoosredotočenosti ($MD = 0,078, p = 0,172$) se pomembne razlike niso pojavile, kar ni skladno z ugotovitvami avstrijske študije (Sirsch idr., 2009). Rezultati pa so pokazali pomembno višjo izraženost pri ženskah na dimenzijah identitetno raziskovanje ($MD = 0,218, p = 0,006$), osredotočenost na druge ($MD = 0,375, p = 0,001$) in »nekje vmes« ($MD = 0,207, p = 0,026$). Višja osredotočenost na druge pri ženskah je morda povezana z izsledki raziskave M. Zupančič in T. Kavčič (2014); ženske se počutijo bolj povezane s svojo materjo, poročajo o bolj neodvisnem in intimnem odnosu z njo, moški pa poročajo o večji neodvisnosti od matere. Poleg tega različni avtorji (Geazaine idr., 2000; Sneed idr., 2006; Youniss in Smollar, 1985; Zupančič idr. 2012, v Zupančič in Kavčič, 2014) ugotavljajo, da hčerke z leti ostajajo v bližjem odnosu s starši (še posebej z materjo), saj je odnos med staršem in hčerko povezan z več intimnosti, recipročnosti in čustvene opore kot odnos med staršem in sinom. Poleg tega se od žensk pričakuje bolj skrbno in vzgojno vedenje, od moških pa večja neodvisnost od drugih (Eagly; 1987; Eagly in Johannsen-Schmidt, 2001, v Zupančič idr., 2014). Rezultati primerjave med spoloma so v najini raziskavi omejeni, saj je razmerje med moškimi in ženskimi neenakomerno. Zaradi tega moramo biti pri posloplševanju previdni, saj rezultati morda niso odraz dejanskega stanja.

Na podlagi rezultatov lahko sklepamo, da so za prehod v odraslost značilni vidiki, po katerih se obdobje pomembno razlikuje od zgodnje odraslosti. V prihodnjih raziskavah na slovenskem vzorcu bi bilo potrebno nadzirati demografske spremenljivke, kot so zaposlitveni položaj, izobrazba, zakonski stan itd., saj se te verjetno povezujejo z dimenzijami prehoda v odraslost in vplivajo na najine rezultate. V tujih raziskavah (Reifman idr., 2007) se je namreč izkazalo, da so pri posameznikih, ki niso bili nikoli poročeni, višje izražene dimenzije identitetnega raziskovanja, veliko možnosti in samoosredotočenosti, nižji

rezultat pa so dosegali pri dimenziji osredotočenosti na druge v primerjavi s skupino posameznikov, ki je bila poročena ali zaročena. Opazen je tudi vpliv zaposlitvenega položaja, predvsem na dimenzijo osredotočenosti na druge, ki je bila višje izražena pri posameznikih, ki delajo več ur in prevzemajo popolno odgovornost za lastne stroške. Pomanjkljivost najinega vzorca je tudi sorazmerno visok delež študentov v primerjavi z drugimi družbenimi skupinami, predvsem v obdobju prehoda v odraslost. Raziskavo bi bilo smiselno ponoviti na vzorcu s primerljivim deležem zaposlenih (oz. deležem, ki bi odražal dejanska razmerja v slovenski družbi), brezposelnih in študentov ter jih primerjati po šestih dimenzijah vprašalnika IDEA. Predvsem naju zanima, ali bi se pri zaposlenih posameznikih še vedno pokazala tako visoka izraženost dimenzij samoosredotočenosti, identitetnega raziskovanja, nestabilnosti, veliko možnosti in »nekje vmes«, saj jim zaposlitev lahko omogoča doseganje določenih kriterijev odraslosti (npr. ustalitev v karieri), po katerih se obdobje prehoda v odraslost subjektivno razlikuje od zgodnje odraslosti (Arnett, 2000). Ker so se na Kitajskem in v Indiji pokazale razlike med mladimi na prehodu v odraslost, ki živijo na podeželju in tistimi, ki živijo v mestu (Arnett, 2000), bi bilo v prihodnje zanimivo primerjati posameznike tudi glede na kraj bivanja (mestno ali podeželsko okolje). Kot sva že omenili, bi bilo priporočljivo preveriti tudi faktorsko strukturo vprašalnika IDEA na slovenskem vzorcu.

Reference

- Arnett, J. J. (1998). Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context. *Human Development*, 41, 295–315.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480.
- Hill, J. M., Lalji, M., van Rossum, G., van der Geest, V. R. in Blokland, A. A. J. (2016). Experiencing emerging adulthood in the Netherlands. *Journal of Youth Studies*, 18(8), 1036–1066.
- Puklek Levpušček, M. in Zupančič, M. (2010). Kako slovenski študentje zaznavajo obdobje prehoda v odraslost in različna merila odraslosti. *Pedagoška obzorja*, 25, 89–109.
- Reifman, A., Colwell, M. J. in Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: Theory, assessment and application. *Journal of Youth Development: Bridging Research & Practice*, 2(1), 1–12.
- Sirsch, U., Dreher, E., Mayr, E. in Willinger, U. (2009). What does it take to be an adult in Austria? Views of adulthood in Austrian adolescents, emerging adults, and adults. *Journal of Adolescent Research*, 24(3), 275–292.
- United Nations. (2016). *Leaving no one behind: The imperative of inclusive development – Report on the world social situation 2010*. New York: United Nations.
- Zupančič, M. (2011). Razvojno obdobje prehoda v odraslost – temeljne značilnosti. V M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.), *Študenti na prehodu v odraslost* (str.

8–37). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Zupančič, M. in Kavčič, T. (2014). Student personality traits predicting individuation in relation to mothers and fathers. *Journal of Adolescence*, 37, 715–726.

Zupančič, M., Kavčič, T. in Fekonja U. (2009). Razvojne naloge v odraslosti. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 634–654). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Zupančič, M., Komidar, L. in Puklek Levpušček, M. (2014). Individuation in Slovene emerging adults: Its associations with demographics, transitional markers, achieved criteria for adulthood, and life satisfaction. *Journal of Adolescence*, 37, 1421–1433.

Prispelo/Received: 15. 4. 2018

Sprejeto/Accepted: 24. 6. 2018